

УДК 342.9

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.75>

ГЕНЕЗИС НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КВАЛІФІКАЦІЇ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Шапошников А.О.,

*аспірант кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: 0009-0007-5648-6272
e-mail: aoshaposh@gmail.com*

Шапошников А.О. Генезис научных исследований у сфері кваліфікації адміністративних правопорушень.

У статті проаналізовано генезис наукових досліджень кваліфікації адміністративних правопорушень як інтегральної складової застосування адміністративно-деліктних норм, необхідної умови об'єктивізації адміністративної відповідальності та важливої категорії адміністративно-деліктного права.

Послідовно розкриваються основні етапи розвитку вчення про кваліфікацію адміністративних правопорушень. Встановлено, що вітчизняна адміністративно-правова наука досягла консенсусу в розумінні її гносеологічної природи, формально-логічного змісту, двоаспектної сутності (як аналітичної діяльності та логічного умовисновку) та “наскрізної” ролі у правозастосовному процесі. Констатовано ґрунтовну наукову “проробку” алгоритмів кваліфікації адміністративних правопорушень, її підстав, передумов і взаємозв'язків із суміжними правовими явищами, а також проблематики її здійснення в частині розмежування складів адміністративних правопорушень, злочинів і кримінальних проступків.

Разом із цим, встановлено, що багато важливих теоретичних і практичних питань кваліфікації адміністративних правопорушень наразі лишаються поза увагою галузевих дослідників. Обґрунтовано необхідність фокусування спеціальних досліджень на вивченні принципів, функцій і методів адміністративно-правової кваліфікації, а також практичних аспектів кваліфікації сукупності адміністративних правопорушень, кваліфікації адміністративних правопорушень, вчинюваних повторно, кваліфікації адміністративних правопорушень за наявності обставин, що виключають адміністративну відповідальність.

Доведено необхідність пріоритизації наукових досліджень з питань адміністративно-правової кваліфікації, забезпечення їх постійного моніторингу та системного впровадження їх результатів. Підкреслено важливість створення сприятливих умов для наукового вивчення кваліфікації адміністративних правопорушень, зокрема, шляхом посилення державної підтримки спеціальних наукових досліджень, а також налагодження дієвої взаємодії між їх виконавцями та заінтересованими суб'єктами.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, адміністративно-правова кваліфікація, кваліфікація адміністративних правопорушень.

Shaposhnikov A.O. Genesis of scientific research in the field of qualification of administrative offenses.

The article revolves around the genesis of scholarly research on the qualification of administrative offenses as an integral component of applying administrative delict norms, a necessary condition for objectivizing administrative liability, and a key category of administrative-delict law.

It sequentially elucidates the principal stages in the development of the doctrine concerning the qualification of administrative offenses. Ukrainian administrative law scholarship has reached a consensus regarding its gnoseological nature, dual essence (as analytical activity and logical inference), and its “pervasive” role in the law-enforcement process. The study substantiates a thorough scholarly elaboration of the algorithms for qualifying administrative offenses, their interconnections with cognate legal phenomena, and some issues of its practical implementation, particularly in delimiting the corpuses delicti of administrative offenses, crimes, and criminal misdemeanors.

Concomitantly, the article states that numerous critical theoretical and practical issues pertaining to the qualification of administrative offenses remain beyond the purview of sectoral researchers. It justifies the imperative to concentrate specialized research on examining the principles, functions, and methods of administrative-legal qualification, as well as the practical aspects of qualifying cumulative administrative offenses, qualifying repeated administrative offenses, and qualifying administrative offenses under the circumstances precluding administrative liability.

The article proves the necessity of prioritizing scholarly research on administrative-legal qualification, ensuring its continuous monitoring, and systematically implementing its outcomes. The importance of creating favorable conditions for the scientific study of the qualification of administrative offenses is emphasized, in particular, by strengthening state-supported special scientific research, as well as establishing effective interaction between their perpetrators and interested parties.

Key words: administrative offense, administrative liability, administrative-legal qualification, qualification of administrative offenses.

Постановка проблеми. Кваліфікація адміністративних правопорушень є інтегральною складовою застосування адміністративно-деліктних норм, необхідною умовою об'єктивізації адміністративної відповідальності та важливою категорією адміністративно-деліктного права. Вона репрезентує пізнавальний, гносеологічний аспект правозастосування, сполучаючи останньому сенс, обґрунтованість і цільову спрямованість. Нею обумовлені зміст, перебіг і результати правозастосовного процесу. На ній ґрунтуються механізми притягнення до адміністративної відповідальності та функціонування однойменного інституту адміністративного права. На забезпечення її ефективності спрямовуються зусилля законодавця, правозастосовців, а також багатьох представників вітчизняної адміністративно-правової науки.

Зважаючи на неабияку наукову і практичну значущість, кваліфікація адміністративних правопорушень ось уже багато років є предметом сталого дослідницького інтересу. Вивченню її природи, сутності, теоретичних, правових та організаційних засад присвячені десятки наукових праць (монографій, дисертацій та наукових статей), кожна з яких певним чином збагачує загальне уявлення про цей непересічний феномен правової дійсності.

Тим не менше, попри значну увагу до кваліфікації адміністративних правопорушень, чимало її важливих аспектів наразі остаточно не визначені. Деякі питання кваліфікації жваво обговорюються, проте не стають предметом наукової згоди, тоді як деякі інші – лише окреслюються у загальних рисах, після чого надовго “випадають” з поля зору дослідників. Більше того, навіть ті аспекти кваліфікації адміністративних правопорушень, в баченні яких вітчизняні науковці досягли майже повного консенсусу, при детальному розгляді не завжди виглядають безспірними.

Безумовно, важливою запорукою узгодження наукових позицій і заповнення теоретичних лакун у вченні про кваліфікацію адміністративних правопорушень є вивчення його генезису. Цілком очевидно, що без знання основних моментів розвитку і сучасного стану досліджень кваліфікації адміністративних правопорушень неможливе всебічне розуміння пов'язаної з нею проблематики, а це, у свою чергу, унеможливує системний підхід до її вирішення.

Метою статті є: виявлення основних тенденцій та актуальних проблем наукового вивчення кваліфікації адміністративних правопорушень.

Стан опрацювання проблематики. Питання кваліфікації адміністративних правопорушень є предметом сталого наукового інтересу. Їх вивченню присвячені наукові праці ряду відомих вчених: А.І. Берлача, Т.О. Гуржія, В.К. Колпакова, О.І. Остапенка, О.М. Стороженко, А.В. Нефедової та інших. Разом з тим, генезис наукових досліджень у цій сфері ґрунтовно не вивчався, що зумовлює актуальність та новизну представленої статті.

Виклад основного матеріалу. Відправною точкою генезису наукових досліджень кваліфікації адміністративних правопорушень став 1996 рік, в якому увазі правничого загалу була представлена дисертація О.І. Остапенка “Адміністративна деліктологія”. На сторінках цієї дисертації вперше дістали переконливе наукове обґрунтування ідеї про необхідність вивчення природи і сутності кваліфікації адміністративних правопорушень, формування її доктринального концепту, визначення її підстав та алгоритмів здійснення, з'ясування її взаємозв'язків із “дотичними” правовими інститутами, явищами, процесами та юридичними інструментами, як-то: адміністративна відповідальність, застосування адміністративно-деліктних норм, склад адміністративного проступку та ін. [1, с. 208-220].

Визначальний вплив на побудову сучасного розуміння кваліфікації адміністративних правопорушень здійснило запропоноване О.І. Остапенком визначення її передумов. У загаданій вище дисертації, а також в одноосібній монографії “Кваліфікація адміністративних правопорушень” (2010р.) автор висунув тезу про те, що основними передумовами кваліфікації адміністративних правопорушень слугують: по-перше, всебічне, повне і об’єктивне встановлення всіх фактичних обставин справи; по-друге, точне і достовірне визначення юридичного значення всіх фактичних обставин вчинених протиправних дій і особистості порушника; по-третє, правильний вибір адміністративно-правової норми та з’ясування її змісту і значення [1, с. 209; 2, с. 78]. І, хоча в подальшому ця теза неодноразово піддавалася аргументованій критиці, як така “що, замість характеристики попередніх умов кваліфікації, містить опис її основних логічних операцій [3, с. 61]”, її науково-практичне значення важко переоцінити. Надзвичайно важливою стала вже сама постановка питання про передумови кваліфікації адміністративних правопорушень, як чинники її точності, обґрунтованості та ефективності. Вона не лише дала імпульс подальшій науковій дискусії, але й привернула широку увагу до детермінуючих чинників кваліфікації адміністративних правопорушень, в тому числі, – до проблем забезпечення належного рівня професійної підготовки, майстерності та особистої відповідальності уповноважених суб’єктів правозастосування.

Характерною рисою наукових досліджень О.І. Остапенка є багатоаспектність і комплексність аналізу кваліфікації адміністративних правопорушень. Остання розглядається під різними кутами: загальносоціальним та адміністративно-правовим, нормативним та організаційним, матеріальним і процесуальним, доктринальним і прикладним. Водночас, знання про різні аспекти кваліфікації адміністративних правопорушень були інтегровані ним у єдину систему, котра дозволила розглядати кваліфікацію як комплексне організаційно-правове та логіко-юридичне явище, наповнене єдиним змістом і наділене єдиною метою.

Назагал можна констатувати, що теоретичні положення, сформульовані О.І. Остапенком, не лише стали фундаментом для системного вивчення кваліфікації адміністративних правопорушень, але й окреслили вектори подальших наукових розробок у цій сфері.

Вагомий внесок у розвиток галузевого вчення про кваліфікацію здійснив професор Т.О. Гуржій, науковий доробок якого включає серію статей, посібників і монографій, присвячених актуальним питанням юридичної кваліфікації та кваліфікації адміністративних правопорушень. Саме цьому вченому належить авторство поширеної нині ідеї про розмежування поняття адміністративно-правової кваліфікації, як “оцінки суб’єктом адміністративної юрисдикції вчиненого посягання, котра полягає у співвіднесенні такого діяння з відповідною нормою адміністративного права та у юридичному закріпленні відповідного висновку [4, с. 222]” та поняття кваліфікації адміністративного правопорушення як “виду адміністративно-правової кваліфікації, у процесі якої встановлена тотожність фактичних ознак посягання, всім ознакам адміністративного проступку, передбаченим адміністративно-правовою нормою (нормами) [5, с. 181-182]”. Підставою цієї ідеї послужило те, що результатом юридичної оцінки певного фактичного діяння може бути висновок про відсутність у ньому ознак адміністративного правопорушення, а отже подібні випадки, будучи кваліфікацією по своїй суті, не охоплюються рамками традиційного поняття “кваліфікація адміністративного правопорушення”. Зважаючи на це, для позначення всіх проявів кваліфікації, незалежно від її результату, Т.О. Гуржієм було введено в науковий обіг більш широке, збірне поняття – “адміністративно-правова кваліфікація”. З часом дане поняття набуло широкого вжитку та послужило основою понятійного апарату спеціальних досліджень кваліфікації, поведених Ю.В. Борисовою, Г.К. Голубевою С.М. Пазініч та іншими відомими правниками.

Розглядаючи кваліфікацію адміністративних правопорушень як інтегральну складову правозастосування, Т.О. Гуржій зробив фундаментальний висновок про її нелінійний темпоральний характер. На сторінках його наукових праць кваліфікація адміністративних правопорушень постає не як жорстка, незворотна послідовність логічних операцій, а як складний аналітичний процес, у ході якого суб’єкт кваліфікації може як “рухатись уперед” до підсумкового рішення, так і “повертатися назад”, повторно вдаючись до вивчення обставин справи, збирання та оцінки доказів, вибору належної норми тощо.

Зазначені ідеї Т.О. Гуржія були екстрапольовані ним у площину загальної теорії права та зрештою втілені у висновках про нелінійність юридичної кваліфікації та про її наскрізну інтеграцію у правозастосовний процес [6, с. 29-31].

Загалом, оцінюючи роль Т.О. Гуржія у розбудові теоретичних засад кваліфікації адміністративних правопорушень, можемо констатувати, що наукові погляди цього вченого здійснили потужний вплив на предмет, проблематику та перебіг ряду подальших досліджень у сфері кваліфікації адміністративних правопорушень. На особливу увагу в цьому ряду заслуговує творчий доробок О.М. Стороженко та Г.К. Голубевої. У рамках спеціальних досліджень, присвячених питанням кваліфікації окремих типів адміністративних правопорушень – правопорушень, пов'язаних із зловживанням домінуючим становищем на ринку (О.М. Стороженко) та порушень водіями правил експлуатації автотранспортних засобів (Г.К. Голубева) – згадані авторки вдалися до ґрунтовного аналізу загально-теоретичних аспектів галузевої кваліфікації, істотно поглибивши доктринальне уявлення про її передумови, структуру, інструментарій, алгоритми реалізації та системні зв'язки з правозастосуванням [7; 8; 9; 10; 11].

Піддаючи критиці положення радянської доктрини про те, що в ході кваліфікації сутність правопорушення не пізнається, а лише констатується на основі аналізу правової норми, О.М. Стороженко обґрунтувала висновок про пізнавальний характер кваліфікації адміністративних правопорушень. В основі цього висновку лежить уявлення про кваліфікацію як логічний процес, спрямований на з'ясування сутності конкретного акту людської поведінки (фактичного вчинку) через його зіставлення з законодавчим описом адміністративного проступку (адміністративно-деліктною нормою). Шляхом такого зіставлення суб'єкт кваліфікації отримує нове достовірне знання про конкретний фактичний вчинок, а отже – пізнає його юридичний зміст.

Поряд цим, О.М. Стороженко цілком справедливо ставить під сумнів можливість ототожнення пізнавальних процесів кваліфікації з її передумовами. Зокрема, така можливість впливає з міркувань В.К. Колпакова та О.В. Кузьменко про те, що передумовами кваліфікації адміністративних правопорушень слід вважати: всебічне, повне та об'єктивне встановлення фактичних обставин справи; точне і достовірне встановлення юридичного значення всіх фактичних обставин вчинених протиправних дій і особистості порушника; правильний вибір норми, з'ясування її змісту і значення [12, с. 8-10].

Твердження деяких вчених про те, що оціночні процеси свідомості є лише попередніми умовами адміністративно-правової кваліфікації, автоматично заперечують її пізнавальну природу, – наголошує О.М. Стороженко, – по суті вони означають, що з'ясування об'єктивних обставин справи, вибір належної норми, встановлення відповідності між ними – усі ці процеси не входять до змісту кваліфікації, а тільки створюють для неї необхідне підґрунтя. Насправді ж перераховані процеси є не передумовами, а складовими елементами кваліфікації адміністративного проступку. Їх розгляд у якості передумов (попередніх умов, вихідних пунктів чого-небудь) зумовлює логічне питання: що ж тоді слід розуміти під юридичною кваліфікацією [8, с. 6-7; 11, с. 16].

Виходячи з цього, О.М. Стороженко запропонувала принципово інший підхід до розуміння передумов кваліфікації адміністративних правопорушень. У рамках даного підходу передумови розглядаються як умови (обставини), що передують кваліфікації та є необхідними для її здійснення. На думку О.М. Стороженко, такими умовами (обставинами) слід вважати: по-перше, вчинення фізичною особою дій чи бездіяльності, що має зовнішні ознаки адміністративного делікту (фактична передумова); по-друге, наявність адміністративно-деліктної норми, котра передбачає відповідальність за вчинене посягання (юридична передумова) [8, с. 6].

Зауважимо, що в подальшому ця концепція дістала безумовну підтримку одних вчених (К.О. Чишко [13, с. 157]) та, водночас, стала об'єктом критики для інших, зокрема, для тих, хто вбачає у фактичному посяганні й кореспондуючій нормі про адміністративну відповідальність: "...не попередні умови кваліфікації, а безпосередню причину та юридичний базис (читай – підстави) її здійснення" (А.В. Нефедова) [14, с. 58, 59]. Утім, безвідносно до сприйняття дослідницьким загалом, наукові погляди О.М. Стороженко стали визначальними для концептуалізації передумов кваліфікації адміністративних правопорушень. Насамперед, під впливом цих поглядів фокус загальної дискусії про передумови галузевої кваліфікації остаточно перемістився з її внутрішнього змісту на зовнішні обставини (чинники) її здійснення.

На відміну від О.М. Стороженко, яка зосередилась на розкритті гносеологічної природи, передумов та видів кваліфікації адміністративних правопорушень, Г.К. Голубева здійснила фундаментальний аналіз її головного інструмента, а саме – складу адміністративного проступку, як спеціальної логіко-юридичної конструкції, за допомогою якої відбувається зіставлення фактичних ознак акту людської поведінки (вчинку) з ознаками адміністративного правопорушення, наведеними в його законодавчому описі.

Констатуючи величезне науково-практичне значення складу адміністративного правопорушення, Г.К. Голубева обґрунтувала необхідність чіткого визначення його ролі у механізмі кваліфікації. На думку дослідниці, ця роль полягає в наступному: “Ознаки складу делікту з одного боку дозволяють на основі норми права сформувати стільки складів адміністративних деліктів, скільки може бути комбінацій альтернативних ознак, а з іншого – виділити з фактичних ознак посягання ті, які повинні враховуватися при кваліфікації, а також визначити, які юридичні ознаки вони характеризують. Таким чином, склад делікту виступає в ролі засобу, за допомогою якого у процесі кваліфікації відбувається співставлення факту і норми, встановлюється відповідність фактичних та юридичних ознак скоєного. Він дозволяє зробити висновок про суспільну небезпеку діяння, конкретизувати його, вирізнити з-поміж решти подібних, обрати належний захід державного примусу [11, с. 31, 32]”.

За великим рахунком, саме Г.К. Голубева започаткувала відповідний напрям досліджень, у рамках якого питання складу адміністративного правопорушення та питання його кваліфікації розглядаються в комплексному поєднанні й тісному взаємозв’язку.

Аналіз наукових праць О.М. Стороженко та Г.К. Голубевої дозволяє говорити про їх вагомий внесок у розвиток наукового уявлення про кваліфікацію адміністративних правопорушень. Втім, як зазначалося вище, здійснювані ними дослідження мали спеціальний характер та переважно були сфокусовані на кваліфікації окремих типів правопорушень – зловживань домінуючим становищем на ринку та порушень правил експлуатації автотранспортних засобів. Такий підхід досить наочно відображав існуючу в той час тенденцію до контекстуального розгляду загальних питань кваліфікації адміністративних правопорушень. Багато років поспіль ці питання розглядалися лише у рамках вузькоспрямованих досліджень, крізь призму їх специфічних цілей і проблематики.

Фактично, першою капітальною працею з відповідної проблематики, стала дисертація Є.В. Кириленка “Правова кваліфікація адміністративного делікту: сучасний стан і перспективи розвитку” (2011р.), в якій проведено комплексний аналіз найбільш важливих теоретичних і практичних аспектів адміністративно-правової кваліфікації [15]. На сторінках дисертації Є.В. Кириленка висвітлено широке коло питань, пов’язаних з формуванням нової парадигми адміністративної відповідальності як основного чинника цілепокладання кваліфікації та адміністративного правопорушення як її безпосереднього об’єкта. Справедливо вказуючи на взаємообумовленість цих питань, автор констатував вирішальний вплив цілей, напрямів і процесів реформування адміністративно-деліктного законодавства на розвиток вчення про кваліфікацію адміністративних правопорушень. На цій основі ним були визначені основні тенденції розвитку галузевої доктрини кваліфікації, а саме: “декриміналізація окремих складів злочинів (зокрема, в сфері господарської діяльності) та правова кваліфікація їх як адміністративних правопорушень; збільшення кількості спеціальних складів адміністративних правопорушень та випадків конкуренції загальної і спеціальної норми при кваліфікації окремих адміністративних деліктів; удосконалення діяльності уповноважених суб’єктів з метою уніфікації правозастосовної та судової практики у сфері розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення; подальший розвиток законодавства України про адміністративні правопорушення в контексті сучасної глобалізації та розвитку інформаційного суспільства і цифрових технологій шляхом оновлення чинних або закріплення нових складів адміністративних правопорушень [16, с. 10-11]”.

Примітною особливістю наукового підходу Є.В. Кириленка став акцент на кваліфікації окремих типів адміністративних правопорушень. На відміну від більшості галузевих вчених, які розглядають питання кваліфікації або максимально широко (на загальноінституційному рівні), або ж навпаки – максимально вузько (на рівні конкретних деліктів), Є.В. Кириленко зосередив увагу на вивченні особливостей кваліфікації правопорушень з матеріальними, формальними, основними і кваліфікованими складами. Це, з одного боку, дозволило конкретизувати низку загальних положень вчення про кваліфікацію, наблизивши їх до реалій правового регулювання та юрисдикційної практики, а, з іншого, – забезпечило системний аналіз найбільш характерних проявів і властивостей кваліфікації без “занурення” в правозастосовну казуїстику.

Поряд із теоретичними засадами адміністративно-правової кваліфікації, в науковому доробку Є.В. Кириленка детально аналізуються практичні аспекти її здійснення. Надзвичайно важливе практичне значення має побудована автором система критеріїв для розмежування “суміжних” правопорушень: адміністративних правопорушень, злочинів і дисциплінарних проступків.

Не менш значущими є законодавчі пропозиції, спрямовані на розбудову правових засад адміністративної відповідальності, збагачення понятійного апарату адміністративно-деліктного законодавства, удосконалення нормативного опису складів адміністративних правопорушень та інші. Багато з цих пропозицій (зокрема, щодо законодавчого визначення поняття “триваюче адміністративне правопорушення”, щодо криміналізації адміністративних правопорушень не пов’язаних з публічним адмініструванням, а також щодо адміністративної деліктизації деяких злочинів у господарській сфері) досі зберігають свою актуальність і перспективи для реалізації в ході реформування інституту адміністративної відповідальності.

На сьогодні дисертація Є.В. Кириленка “Правова кваліфікація адміністративного делікту: сучасний стан і перспективи розвитку” лишається єдиним у вітчизняній адміністративно-правовій науці прикладом монографічного дослідження, цілком сфокусованого на розв’язанні загально-теоретичних і практичних проблем кваліфікації адміністративних правопорушень.

Протягом останнього десятиліття проблематика кваліфікації розглядається вченими лише фрагментарно – у контексті спеціальних досліджень, присвячених питанням адміністративної відповідальності за конкретні адміністративні проступки. Тим не менше, окремим сучасним дослідникам вдалося здійснити вельми помітний внесок у розбудову теоретичних засад кваліфікації адміністративних правопорушень.

До числа таких дослідників належить А.В. Нефедова – авторка серії наукових праць з питань кваліфікації адміністративних проступків на автомобільному транспорті [17; 18; 19]. З метою формування теоретичного базису для вирішення цих питань, А.В. Нефедова провела ґрунтовний аналіз формально-логічного, когнітивного та юридичного (матеріально-правового та процесуального) аспектів кваліфікації адміністративних правопорушень, сформулювала авторські дефініції понять “адміністративно-правова кваліфікація” та “кваліфікація адміністративного проступку”, охарактеризувала їх співвідношення та взаємозв’язки.

Одним з найбільш вагомих здобутків А.В. Нефедової стала розробка доктринального концепту підстав кваліфікації адміністративного правопорушення. Саме А.В. Нефедовою вперше було обґрунтовано необхідність розгляду “підстав кваліфікації адміністративного правопорушення” як самостійної категорії адміністративно-деліктного права, і саме нею вперше було сформульовано дефініцію відповідного поняття. Суворо відмежовуючи дане поняття від низки споріднених (зокрема, від поняття “передумови кваліфікації адміністративного правопорушення”), А.В. Нефедова довела, що підставами кваліфікації адміністративного правопорушення слугує комплекс об’єктивних чинників, котрі безпосередньо визначають її доцільність, легітимність, зміст і результати [19, с. 5].

Залежно від природи та характеру підстав кваліфікації адміністративних правопорушень, А.В. Нефедова виділяє серед них: “фактичну підставу – факт учинення особою протиправних дій або бездіяльності, котрі посягають на суспільні відносини, охоронювані санкціями адміністративно-деліктних норм; нормативно-правову підставу – наявність положень законодавства, на основі яких здійснюється юридична оцінка фактичного посягання; юрисдикційну підставу – наявність у суб’єкта кваліфікації законних повноважень та юридичних підстав для її здійснення в конкретному випадку [19, с. 65-68]”. Наведена класифікація дозволила конкретизувати підстави кваліфікації адміністративних правопорушень та лягла в основу сучасного уявлення про їх систему.

Завершуючи огляд наукових досліджень у сфері адміністративно-правової кваліфікації, маємо зазначити, що їх перелік не вичерпується комплексними монографічними працями згаданих вище авторів. До цього переліку також входять численні вузькоспеціалізовані публікації, на сторінках яких, поряд із прикладними аспектами кваліфікації адміністративних правопорушень, висвітлюються важливі теоретичні питання, зокрема:

визначення поняття кваліфікації адміністративних правопорушень (І. Голосніченко, М. Стахурський, Н. Золотарьова, А.В. Червінчук, В.В.Середа) [20, с. 27; 21, с. 121; 22, с. 205];

місце та роль адміністративно-правової кваліфікації в адміністративному судочинстві, адміністративно-деліктному провадженні та адміністративній процедурі (П. Гагай) [23, с. 100];

типологія (види) та правила здійснення адміністративно-правової кваліфікації (О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, М.В. Плугатир, М.В. Співак, Л. Є. Вільхова) [24];

розмежування складів адміністративних та кримінальних правопорушень в ході їх кваліфікації (О.В. Бочковий, В.В. Гарічев, І.С. Дрок, М.О. Дрок, Є.В. Буряк, А.В. Комзюк, П.Г. Назаренко.) [25; 26, с. 24-36];

чинники ефективності (передумови) адміністративно-правової кваліфікації (М. Ковалів, В. Серета) [27, с. 171];

визначальні ознаки та загальний алгоритм здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень (Чохрій В.С.) [28, с. 151];

пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем, які виникають під час кваліфікації правопорушень уповноваженими суб'єктами адміністративної юрисдикції (О.О. Давиденко, О.А. Задихайло, П.В. Жулій, Л.В. Баєва, М.Г. Щербіна) [29, с. 103; 30, с. 75-77; 31].

Висновки. У цілому проведений аналіз дозволяє констатувати значний прогрес у науковому вивченні кваліфікації адміністративних правопорушень. Протягом останніх десятиліть галузеві дослідники суттєво просунулись на шляху до узгодженого розуміння сутності цього непересічного правового явища. В “горнилі” багаторічних наукових дискусій викристалізувалося концептуальне уявлення про гносеологічну природу та логічний зміст кваліфікації адміністративних правопорушень, сформувався базовий перелік її ознак, визначились її типологія та функціональний інструментарій, окреслився загальний підхід до визначення понять “адміністративно-правова кваліфікація” та “кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку)”.

На сьогодні достатньо повно і ґрунтовно вивчені системні взаємозв'язки кваліфікації адміністративних правопорушень із суміжними правовими явищами, зокрема, із такими як: адміністративний примус, адміністративна відповідальність, адміністративне правозастосування тощо. Вже практично ніким не піддається сумніву всепроникаюча, “наскрізна” роль кваліфікації адміністративних правопорушень у процесі застосування адміністративно-деліктних норм.

Галузева наука підійшла упритул до остаточного вирішення питання про передумови кваліфікації адміністративних правопорушень як детермінанти її ефективності, а також про підстави кваліфікації як визначальні чинники її об'єктивізації в юридичній практиці.

Достатньою глибиною наукової проробки характеризується також проблематика розмежування складів адміністративних правопорушень, злочинів і кримінальних проступків в ході кваліфікації. Поряд з критеріями такого розмежування, галузевим фахівцям вдалося визначити основні причини помилок при його здійсненні, а також дієві способи їх мінімізації.

Предметом жвавого наукового обговорення слугують загальний алгоритм кваліфікації адміністративних правопорушень та особливості алгоритмів кваліфікації окремих типів адміністративних проступків. Живий інтерес до цього питання дозволяє розраховувати на те, що алгоритми кваліфікації адміністративних правопорушення набудуть чіткої визначеності у достатньо близькій перспективі.

Разом з тим, багато важливих теоретичних і практичних питань кваліфікації адміністративних правопорушень наразі лишаються невирішеними. Невизначеними є принципи, функції та методи адміністративно-правової кваліфікації. Мало вивчається проблематика розмежування суміжних складів адміністративних правопорушень і дисциплінарних проступків. Поза увагою галузевих дослідників перебувають питання кваліфікації сукупності адміністративних правопорушень, кваліфікації адміністративних правопорушень, вчинюваних повторно, кваліфікації адміністративних правопорушень за наявності обставин, що виключають адміністративну відповідальність, та інші.

Значною мірою такий стан справ обумовлений браком фундаментальних досліджень проблем адміністративно-правової кваліфікації. На цю проблему ще у першій декаді 2000-х років звертала увагу Г.К. Голубєва, вказуючи, що галузеві дослідники тяжіють до контекстуального розгляду питань кваліфікації адміністративних правопорушень, котрі вивчаються ними лише у контексті вузькоспеціальних досліджень, не орієнтованих на вироблення уніфікованих положень теорії кваліфікації та впорядкування її понятійного апарату [11, с. 30].

Окреслена тенденція зберігається і понині. Як правило, сучасні науковці досліджують кваліфікацію лише в тій мірі, в якій це потрібно для вирішення “точкових” проблем відповідальності за конкретні адміністративні правопорушення. Відтак, загальні питання адміністративно-правової кваліфікації, якщо і потрапляють у фокус їх уваги, то ґрунтовно ними не проробляються.

Крім того, вивчення генезису наукових досліджень у сфері кваліфікації адміністративних правопорушень змушує констатувати, на жаль, типову для вітчизняної юриспруденції проблему відсутності дієвого взаємозв'язку між наукою та практикою. Як показує час, переважна більшість законодавчих пропозицій і методичних рекомендацій, сформульованих провідними галузевими дослідниками кваліфікації, не знаходять практичного застосування. Попри те, що вони цілком здатні суттєво підвищити ефективність кваліфікації адміністративних правопорушень та механізмів адміністративної відповідальності, результати наукових досліджень лише епізодично впро-

ваджуються в правотворчу та правозастосовну діяльність. Багато з них роками перебувають без запиту, дедалі більше втрачаючи актуальність.

Викладене обумовлює необхідність пріоритизації наукових досліджень з питань адміністративно-правової кваліфікації, а також забезпечення їх постійного моніторингу та системного впровадження їх результатів. Не менш важливо створити сприятливі умови для наукового вивчення кваліфікації адміністративних правопорушень, зокрема, шляхом посилення державної підтримки спеціальних наукових досліджень, а також налагодження дієвої взаємодії між їх виконавцями та заінтересованими суб'єктами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Остапенко О.І. Адміністративна деліктологія: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 1996. 401 с.
2. Остапенко О.І. Кваліфікація адміністративних правопорушень: монографія. Львів: Львівський інститут внутрішніх справ при НАВСУ, 2000. 173 с.
3. Нефедова А.В. Кваліфікація адміністративних проступків на автомобільному транспорті: дис. ... доктора філософії в галузі 08 "Право"; Київський національний торговельно-економічний університет. Київ, 2021. 258 с.
4. Гуржій Т.О. Логіко-методологічні засади визначення поняття адміністративно-правової кваліфікації. *Вісник Української Академії державного управління при Президенті України*. 2002. № 4. С. 218-223.
5. Гуржій Т.О. Діалектична єдність філософських категорій загального, особливого та одичного як головна передумова з'ясування сутності поняття кваліфікації. *Держава і право: Збірник наукових праць*. 2002. Вип. 18. С. 179-183/
6. Гуржій Т.О. Місце юридичної кваліфікації у процесі правозастосування. *Право України*. 2006. № 4. С. 29-31.
7. Стороженко О.М. Встановлення суб'єкта зловживання монополієм (домінуючим) становить у ході адміністративно-правової кваліфікації. *Вісник прокуратури*. 2007. № 9. С. 91-96.
8. Берлач А.І., Стороженко О.М. Теоретичні проблеми кваліфікації адміністративного делікту. *Право України*. 2007. № 10. С. 5-8.
9. Голубева Г.К. Кваліфікація адміністративних проступків, пов'язаних з порушенням правил користування державними номерними знаками автотранспортних засобів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 9. С. 28-36.
10. Проблеми адміністративно-деліктної кваліфікації порушень водіями транспортних засобів Правил дорожнього руху. *Збірник наукових праць Кримського юридичного інституту ХНУВС*. 2007. № 4. С. 128-130.
11. Голубева Г. К. Адміністративно-правова кваліфікація порушень водіями правил експлуатації автотранспортних засобів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 233 с.
12. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративні правопорушення в системі корупційних деліктів. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2002. № 5. С. 7-12.
13. Чишко К.О. Адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку): поняття, ознаки, передумови. *Вісник Харківського національного університету*. 2015. №3. С. 150-158. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/833c45bf-93da-408e-b8a9-470bc88f149a/content> (дата звернення 29.03.2026).
14. Нефедова А.В. Кваліфікація адміністративних проступків на автомобільному транспорті: дис. ... канд. юрид. наук: 081 / Київський національний торговельно-економічний університет. Київ, 2021. 258 с.
15. Кириленко Є.В. Правова кваліфікація адміністративного делікту: сучасний стан і перспективи розвитку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. / Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. К., 2008. 219 с.
16. Кириленко Є.В. Правова кваліфікація адміністративного делікту: сучасний стан і перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 18 с.
17. Нефедова А.В. Питання адміністративно-правової кваліфікації у вітчизняній науковій літературі. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства*: тези доп. Між. наук. практ. конф., м. Київ, 13-14 квітня 2018 р. Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 73-76.

18. Нефедова А.В. Визначальні ознаки кваліфікації адміністративних проступків. *Держава і право. Серія «Юридичні науки»*. 2018. № 82. С. 99-110. URL: <https://derzhava-i-pravo.com.ua/files/issues/Держава%20i%20право.%20Випуск%2082.%20ЮН.pdf> (дата звернення 29.03.2026).
19. Нефедова А.В. Кваліфікація адміністративних проступків на автомобільному транспорті: дис. ... канд. юрид. наук: 081 / Київський національний торговельно-економічний університет. Київ, 2021. 258 с.
20. Голосніченко І., Стахурський М., Золотарьова Н. Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження в справах про адміністративні проступки. *Право України*. 2002. №2. С. 26-30.
21. Червінчук А.В. Актуальні питання адміністративно-правової кваліфікації порушень правил користування попереджувальними сигналами. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 3 (64). С. 120-125. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.1.49> (дата звернення 29.03.2026).
22. Серeda В.В. Щодо питання кваліфікації правопорушень, за які передбачено дисциплінарну відповідальність. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 1. С. 201-210.
23. Гагай П.С. Адміністративно-правова кваліфікація та її зв'язок з адміністративним процесом. *Форум права*. 2009. №1. С. 99-104.
24. Адміністративна відповідальність: мультимедійний навчальний посібник / О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, М.В. Плугатир, М.В. Співак, Л.Є. Вільхова: офіційний сайт Національної академії внутрішніх справ. НКВС, 2015. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm-vidpov/pages/rozdil_6.html (дата звернення 3.29.2026).
25. Адміністративні проступки і кримінальні правопорушення / Є.В. Буряк, А.В. Комзюк, П.Г. Назаренко. *Академічні візії*. 2023. Вип. 21. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/408/379> (дата звернення 29.03.2026).
26. Бочковий О.В., Гарічев В.В., Дрок І.С., Дрок М.О. Проблемні питання кваліфікації адміністративних правопорушень: наук.-практ. реком. Дніпро: ДДУВС, 2024. 78 с.
27. Ковалів М., Серeda В. Щодо питань кваліфікації адміністративних проступків, підвідомчих органам внутрішніх справ. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2010. Вип. 5. С. 170-173.
28. Чохрій В.С. особливості адміністративно-правової кваліфікації адміністративних правопорушень, що пов'язані з несплатою аліментів. *Право. UA*. 2023. №1. С. 149-155. <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.1.20>.
29. Давиденко О.О. Теоретико-правові засади кваліфікації адміністративних правопорушень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Вип. 47. Том 2. С. 102-105. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e936319-0877-46d6-a941-d23cdcef6fbd/content> (дата звернення 29.03.2026).
30. Задихайло О.А., Жулій П.В. Проблеми кваліфікації адміністративного проступку в процесі розгляду справи про адміністративне правопорушення. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Право»*. 2024. Вип. 40. С. 72-77. <https://doi.org/10.34142/23121661.2024.40.08/>
31. Басва Л.В., Щербіна М.Г. Теоретичні засади кваліфікації адміністративних правопорушень. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в умовах COVID-19: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 10-11 груд. 2020 р.)*. Рівне: Видавн. дім «Гельветика», 2020. Ч. II. С. 12-15. <https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/bitstream/123456789/2853/1/Баєва%20Л.%20В.pdf> (дата звернення 29.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026

© Шапошников А.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0